

Un article de vampirs a la revista *Algo* de 1933

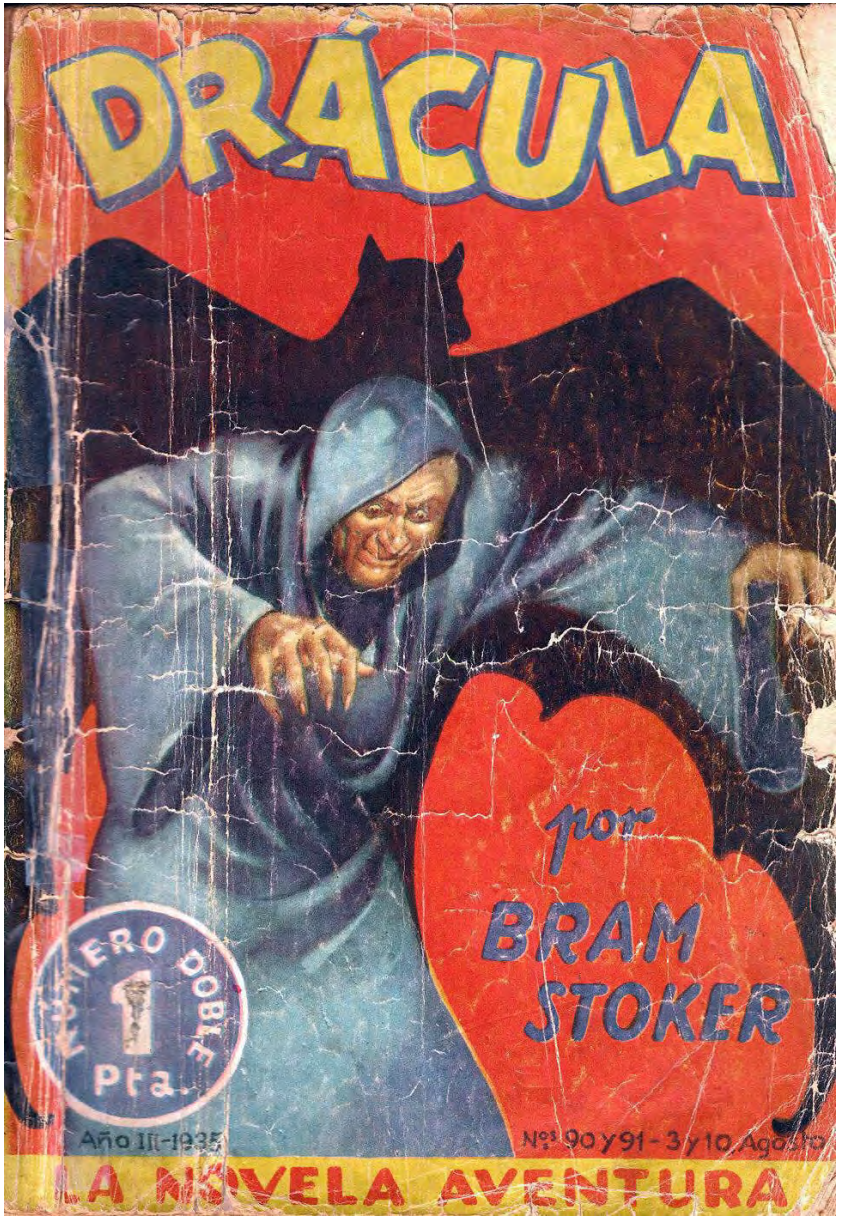
El març de l'any 1929 aparegué per primer cop la revista *Algo*, un setmanari que havia d'eixir durant la major part de la seva trajectòria els dissabtes¹ amb informació enciclopèdica diversa, així com una abundant quantitat de dibuixos en forma de caricatures, acudits, tires còmiques, etc. Una de les seves característiques fou mantenir-se totalment aliena a la política o als assumptes socials conflictius. Ni l'humor, ni els textos o les fotografies en cap moment es veieren afectats per les dictadures, règims polítics o la guerra civil, fins a la seva desaparició l'any 1938².

La revista fou publicada per Ediciones el *Hogar y la Moda* S. A. (HYMSA), una empresa creada a Barcelona l'any 1909³. De fet, aquesta editorial fou la primera a publicar una edició de la novel·la *Dràcula* a Espanya. Aquesta obra era considerada de mera literatura popular, i per tant aparegué amb il·lustracions dins de la revista setmanal *La novela de aventura* l'any 1935.

Com a conseqüència de la guerra i de la llarga postguerra amb censura inclosa, l'edició de 1935 fou l'única versió en espanyol disponible de la creació d'Stoker durant vint-i-cinc anys⁴, fins que de nou a Barcelona Carlos Romero Pérez (Editorial Saturno) aconseguí a reeditar-la l'any 1962, ara ja en format de llibre i sense aparell gràfic a l'interior⁵. En català encara caldria esperar fins l'any 1984 per a disposar d'una traducció⁶.

L'article de Miguel Toledano Escalante

A principis dels anys 30, la imatge que sobre els vampirs es tenia als Països Catalans era essencialment la que ofería el cinema a partir de les pel·lícules *Nosferatu* de Murnau que no desembarcà a Barcelona fins l'any 1931; i, el *Dràcula* de George Melford amb Carlos Villarías, una versió mediocre per al mercat de parla espanyola que la Universal rodà en aquells temps que no existien els subtítols ni els doblatges, utilitzant els mateixos escenaris de la versió principal anglòfona dirigida per Tod Bowning, amb Bega Lugosi a l'escenari.

Coberta de la primera edició de la novel·la *Dràcula* de HYMSA (1935).

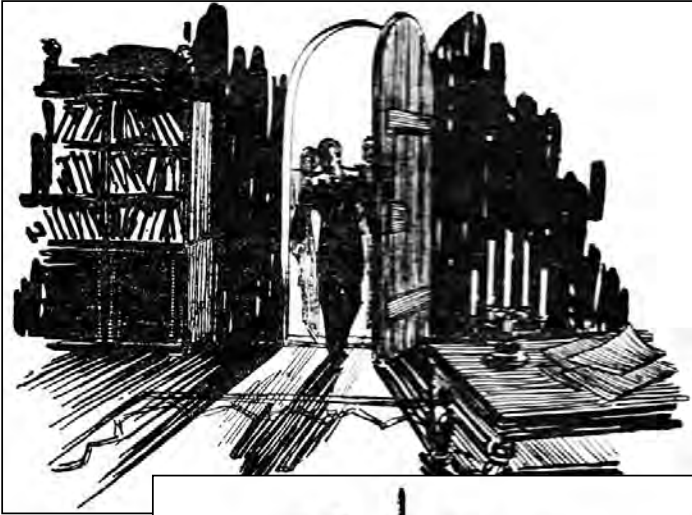

En aquesta pàgina i a les tres següents, reproducció parcial d'algunes il·lustracions de la versió de 1935 de *Dràcula*.

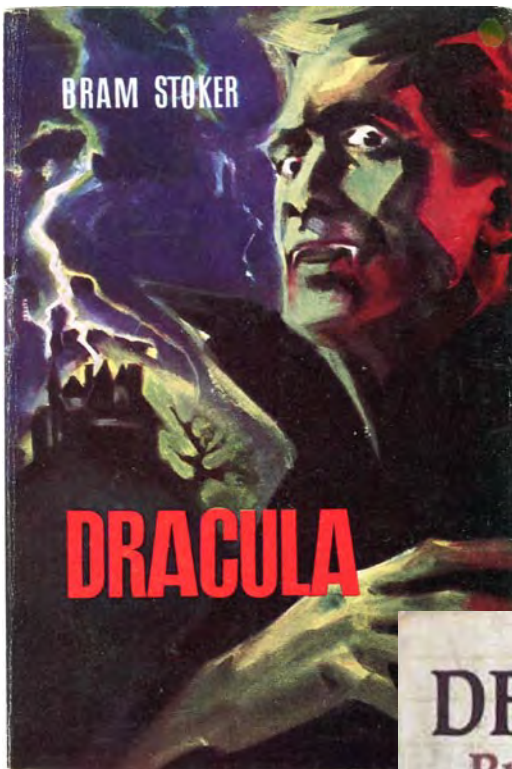

De repente sentí una mano en mi hombro.

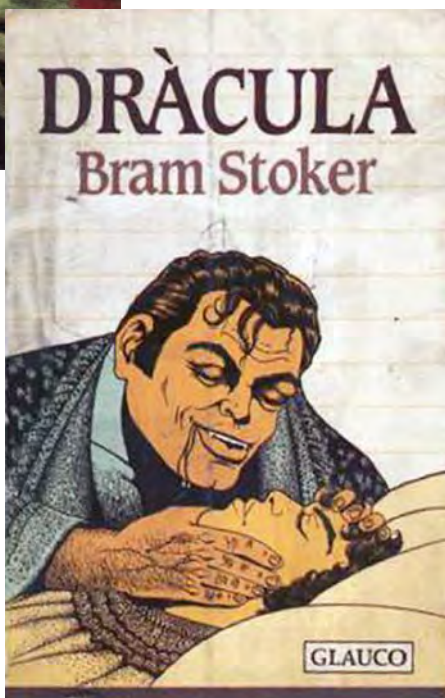

A l'esquerra, coberta de l'edició de Dràcula de 1962.

A sota, coberta de la primera edició en català de 1984.

L'article que reproduïm traduït data de 1933 i està signat per [Manuel] Gil de Oto, pseudònim de Miguel Toledano Escalante (1870-1937), un madrileny que fins a 1890 col·laborà en diverses revistes a la capital d'Espanya, traslladant-se posteriorment a la Ciutat Comtal. on fou col·laborador habitual de *La Semana Cómica*. A la capital de Catalunya es dedicà gairebé exclusivament a treball editorials demostrant bones qualitats com a coordinador i director en diverses editorials. Relacionat amb aquesta tasca viatjà a algunes ciutats europees i a Amèrica. Literàriament, només escriví en espanyol, llengua amb la qual demostrà una forta vena satírica (Sorrentino 2001).

En el text que ens ocupa, Toledano Escalante exhibeix un cert coneixement sobre la llegenda dels vampirs, més enllà de la simple visió cinematogràfica o literària; i, mostra rebuig cap al gènere de terror, que considerava supersticiós i contrari al progrés. El breu article va acompanyat d'una il·lustració a color força naïf que reproduïm aquí.

Reproducció de la primera part de l'article de Gil de Oto, un fragment de la pàgina 11 de l'original de l'*Algo* d'abril de 1933. A la dreta, reproducció de la segona part, a la pàgina 12 del número d'*Algo* esmentat.

Vampiro, cuyas costumbres no son tan feroces como su aspecto

sólo por afán opulenta de alimentarse con sangre. La boca de este alimento obedece a la idea, muy extendida, de que es la sangre el vehículo del alma y de la vida. Nada tan razonable, por tanto, para un espíritu que alimentarse con sangre.

Estos seres reclusivos, que con tan malos propósitos volvían del otro mundo, eran, según la creencia popular, individuos muertos prematuramente y cuya vida en el otro mundo es desgraciada.

Aun se cuenta el interés y lo terrible de la costumbre, asegurando que suelen ser los vampiros malos difuntos que han sido en vida peligrosos hechiceros.

Acumulado de los absurdos se suponía que los vampiros tenían su morada en las propias sepulturas, que podían abandonar temporalmente cuando querían, pasando a través de las losas funerarias. Cuando se cansaban de hacer víctimas, alborotados de sangre, volvían a sus sarcófagos para dormir la digestión.

Para conjurar el peligro que suponía un vampiro, se tomó la precaución de decapitar a los cadáveres de los

tenidos por brujos, y aun se reforzó la precaución quemando el cuerpo del temible sospechoso.

Estas medidas supersticiosas las tomaban, con razonable temor, los más cercanos parientes del embrajaado difunto, por ser un hecho que se daba por probado que los vampiros tenían una marcada predilección por la sangre de sus familiares. Cuando así podían chupar la sangre de sus parientes, atacaban, como recurso, a los vecinos y a los amigos.

Hoy quien supone, tratando de buscar explicación a la patralia del vampirismo, que estas supersticiones son reminiscencias atrozmente degeneradas de las antiguas religiones, como la egipcia, en la que se afirmaba que los difuntos camaban en sus sepulturas.

A preparar la terrífica comedia han contribuido grandemente los literatos, que han encontrado en las supuestas maldades de los inexistentes vampiros temas propicios para relatos fantásticos con que impresionar, con malas artes, a los lectores ingenuos y ilimitados.

Gn. de Oro

«Terrorífica llegenda dels inofensius vampirs

Els naturalistes donen el nom de vampirs a diverses espècies de mamífers alats semblants al ratpenat .

Són els vampirs animals porucs i inofensius i és difícil d'explicar on i com va néixer la truculenta llegenda que ha fet d'aquests lletjos, però tranquils animalons, uns agressius i temibles monstres.

Només una espècie de vampirs, molt abundant a les regions càlides d'Amèrica, i a la qual els zoòlegs han donat l'alarmant nom de "vampir espectre", poguéis justificar, fins a cert punt, la por supersticiosa amb la qual acostuma a parlar el vulgar dels vampirs en general .

En efecte, és el vampir americà de què parlem un ratpenat gegant, amb colossals orelles i un apèndix nasal molt agusat, doblegat en forma de ganxo. La seva lletjor el fa antipàtic, però la por i la ignorància han exagerat la prevenció, fins al punt d'atribuir-li a aquest animal, que s'alimenta exclusivament d'insectes i de la polpa de fruits silvestres, una insaciable i danyosa voracitat, que el mou de continu a cercar manyosament homes i bèsties per alimentar-se amb la seva sang .

Diuen els que creuen aquesta faula que els vampirs adormen els homes que volen fer les seves víctimes batent amb violència les grans i negres ales. Quan el ventat fal·laç ha produït el seu efecte, fendeix el vampir la pell de l'endormiscat amb el seu ganxut nas, que és com ferro de llança i, sense pressa, amb delectació de sibarita golafre, va succionant la sang fins que no queda gota .

En realitat, els creadors d'aquesta llegenda mentidera no han hagut d'inventar molt. Els ha bastat atribuir al vampir espectre, que realment existeix, el que des de temps molt remots atribueix la nècia superstició a una paorosa bèstia, anomenada també vampir, que no ha existit mai. A força de fantasiejar i de mentir sobre les maldats i l'habilitat del fabulós vampir, es creen dues llegendes igualment terrorífiques. Segons la més admesa, era el vampir l'ànima d'un difunt, i en ocasions el seu propi cadàver,

que reanimat per un dimoni tornava al món amb l'únic propòsit de donar la mort a les persones que odiava .

Hi havia també vampirs que feien la seva mala obra, no per venjança, sinó moguts només per afany egoista d'alimentar amb sang. La cerca d'aquest aliment obeïa a la idea, molt estesa, que és la sang el vehicle de l'ànima i de la vida. Res tan raonable, per tant, per a un esperit que alimentar-se amb sang.

Aquests éssers redivius, que amb tan mals propòsits tornaven de l'altre món, eren, segons la creença popular, individus morts prematurament i la vida dels quals a l'altre món és desgraciada.

Encara s'accentuava l'interès i el terrible d'aquesta contalla, assegurant que solen ser els vampirs dolents difunts que han estat en vida perillosos bruixots .

Acumulant-se els absurds, se suposava que els vampirs tenien el seu estatge en les pròpies sepultures, que podien abandonar temporalment quan volien, passant a través de les lloses funeràries. Quan es cansaven de fer víctimes, atapeïts de sang, tornaven als seus sarcòfags per reposar la digestió.

Per conjurar el perill que suposava un vampir, es va prendre la precaució de decapitar els cadàvers dels tinguts per bruixots; i, encara es va reforçar la precaució cremant el cos del temible sospitós .

Aquestes mesures supersticioses les prenién, amb raonable temor, els més pròxims parents de l'embruixat difunt, per ser un fet que es donava per provat que els vampirs tenien una marcada predilecció per la sang dels seus familiars. Quan no podien xuclar la sang dels seus parents, atacaven, com a recurs, els veïns i els amics .

Hi ha qui suposa, tractant de buscar explicació a la fauna del vampirisme, que aquestes supersticions són reminiscències atroçment degenerades de les antigues religions, com l'egípcia, en què s'afirmava que els difunts menjaven a les seves sepultures.

A propagar la terrorífica contalla han contribuït granment els literats, que han trobat en les suposades maldats dels Inexistents vampirs temes propicis per relats fantàstics amb els quals

impressionar, amb males arts, els lectors ingenus i timorats. Gil de Oto».

Notes

¹ Tret d'un petit període entre novembre de 1930 i gener de 1931 que fou mensual. I a partir de febrer de 1937 que s'edita en un format especial per a la contesa bèl·lica.

² HYMSA llançaria l'any 1963 una altra revista amb el mateix nom, però centrada només en la divulgació científica i cultural; i, que amb variacions en la periodicitat i en el nom, arribà fins l'any 1990

³ Al registre figura com constituïda per a l'edició i distribució de llibres i revistes amb data de 29 de desembre de 1931. Abans de la guerra el seu producte estrella era *El hogar y la moda*. Després de la guerra, la revista més emblemàtica fou *Lecturas* –que entre 1921 i 1925 havia estat un mer suplement de la primera i després s'independitzà. A principis dels anys 80 del segle passat HYMSA s'incorporà al grup editorial suís Edipresse. Finalment, al 2007 les capçaleres de HYMSA s'incorporaren a RBA.

⁴ L'any 1942 l'editorial Castalia pretengué editar 6.000 exemplars de la novel·la *Dràcula*, però el censor encarregat considerà que calia desestimar-ho (expedient 2-335-42 de l'Archivo General de la Administración, AGA), puix tenia un valor artístic o literari nul i «per l'argument excessivament terrorífic i absurd de la novel·la...». El cap provincial de propaganda afegí: «Proposta per a la seva prohibició, per tractar-se d'una obra truculenta i desagradable». (Lázaro 2008: 218). Ara bé, curiosament si hi havia autoritat l'any anterior la importació per part de l'Editorial Molino de 1.000 exemplars de *Carmilla* de Le Fanu –que no deixa de ser una obra d'amor lèsbic, que el propi editor havia publicat a l'Argentina, en el número 7 de *Narraciones terroríficas* (expedient ext.-921-41 de l'AGA), encara que es preparava a Barcelona sota la direcció de l'escriptor Josep Mallorquí. Els exemplars es van importar tot i que al censor no li agradà i opinà també que es tractava d'un «gènere truculent i disparat» i que no tenia «el més mínim índex literari»; a més afegia que la traducció era «bastant dolenta». Crida l'atenció que es fixi més en la qualitat literària i la traducció de Mallorquí que en les escenes amb suggeriments eròtics ben transparents (Lazaro 2008: 202).

Tornats a Dràcula, cal indicar que el 1944 s'imprimeix el guió d'una adaptació teatral en una publicació seriada –que de vegades es cita com a revista i d'altres com a elements d'una col·lecció: Enrique Rambal; Manuel Soriano Torres; José Javier Pérez Bultó. «Dràcula: adaptación libre de la fantástica novela del mismo título, de Bram Stoker [sic], hecha en un prólogo y dos partes, dividida en veinticinco cuadros». *Talia: revista de Obras Teatrales*, any V, núm. 51. L'obra havia estat estrenada en el Teatro Fontalba, de Madrid, el dia 6 de juliol de 1943, per la Companyia de grans espectacles de Rambal.

L'any 1958 la censura permeté importar 300 exemplars en anglès de l'edició publicada a Nova York per Perma Book l'any anterior (Lázaro 2008: 219).

⁵ Expedient 5258-61 de l'AGA. La censura autoritzà l'edició de 3.000 exemplars (Lázaro 2008: 219). En tractar-se l'original d'una versió pulp il·lustrada, la versió resulta molt poc satisfactòria.

⁶ Obra de Sílvia Aymerich, publicada per: Els Llibres de Glauco - Laertes, col·lecció L'Arcà, núm. 8. L'obra ha estat reeditada i reimpressa diverses vegades.

⁷ *Algo*, 8 d'abril de 1933. núm.191, pàgines 11 i 12.

Jordi Ardanuy

Referències

[Luis] Alberto Lázaro [Lafuente] (2008). «La recepción de la narrativa inglesa de terror y el terror de la censura española». A: Eduardo Ruiz Bautista (coord.). *Tiempo de censura. La represión editorial durante el franquismo*. Gijón: Trea, p. 197-232.

Fernando Sorrentino (2001). «Un colérico censor español del tiempo del Centenario». *Especulo. Revista de Estudios Literarios*, núm. 17. Disponible a: <http://www.ucm.es/info/especulo/numero17/c_censor.html>. Consulta: 30 d'agost de 2008.